

HALKEVLERİ / HATAY 200. GÜN DEPREM RAPORU

25.08.2023

**Bu rapor Halkevleri tarafından hazırlanmıştır.*

 <https://halkevleri.org.tr/>

İçindekiler

I. Giriş (Raporun amacı/hazırlanışı).....	3
II. Kentin genel durumu	4
III. Barınma	7
IV. Sağlık.....	9
V. Kadın.....	16
VI. Eğitim.....	20
VII. Çocuk.....	22
VIII. Yaşam Merkezleri.....	23
IX. SONUÇ.....	24

I. GİRİŞ

raporun amacı

6 Şubat depremlerinden en çok etkilenen kentler arasında yer alan Hatay'da, deprem sonrası yaşamın sürdürülmesi ve kentin yeniden inşasında resmî açıklamalar, eylem planları ve uygulamalar ile kent halkının yaşadığı sorunlar ve ihtiyaçlar arasında ciddi bir açığı ve çelişki bulunmaktadır. Kentin yeniden inşası ve yaşamın sürdürülmesi için ortak geleceğimize karar veren, kamu kaynaklarını kullanma ve gerektiğinde özel mülkleri kamulaştırma yetkisini elinden bulunduran, ve kamusal hizmetlerin sunumunu düzenleyen hükümet, mülki amirlikler ve belediyeler, kent halkının somut olarak ne halde olduğuna ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadığı gibi bu bilgi eksikliğini gidermek üzere bir çaba içinde de değildir.

Bu rapor, kentin gerçekliğini, halkın yaşadığı sorunları ve acil ihtiyaçları kent halkının 200 gündür süren yaşamı yeniden inşa etme mücadelesi içinde açığa çıkan verilere dayanarak en dolaysız haliyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Raporun ikinci temel amacı da, deprem sonrası büyük toplumsal dayanışma seferberliği içinde açığa çıkan Yaşam Meclisleri deneyimine yaslanarak, kentteki temel sorunların tespiti, çözüme kavuşturulması ve kentin yeniden inşasında halkın söz, yetki ve karar sahibi olduğu bir pratiğin mümkün, etkili ve gerekli olduğunu ortaya koyan verileri kamuoyu ile paylaşmaktır.

raporun hazırlanışı

Rapor, depremin ilk gününden itibaren kentte sürdürülen dayanışma faaliyetlerine katılan, Şubat ayında Sevgi Parkı'nda gönüllü çalışmaların organize edildiği Dayanışma ve Koordinasyon Noktası ve sonrasında parkta kalan depremzedeler tarafından kurulan Yaşam Meclisi çalışmalarını yürüten, daha sonra bu Yaşam Meclisi pratiğine dayanarak Defne'nin Aşağıokçular, Yeşilpınar ve Harbiye mahallelerinde Yaşam Merkezleri kuran gönüllülerin 200 günlük gözlem, deneyim ve araştırmaları sonucu hazırlanmıştır.

Barınma, sağlık, eğitim, çocuk ve kadın alanlarına yoğunlaşan bu raporu hazırlayan kitle örgütü üyeleri, sağlık emekçileri, eğitim emekçileri, öğreticiler bu 200 günlük süreci halkla sürekli birebir temas halinde ve onlarla aynı yaşam koşullarını paylaşarak geçirmiştir. Böylece resmî verilerle sahada elde edilen verileri, resmî kurumların çalışmaları ile gönüllü çalışmaları, halkı mağdur konumuna hapseden "yardım" çalışmaları ile halkı özneleştirmeye odaklanan "dayanışma" çalışmalarını kıyaslama şansına da sahiptirler. Bu nedenle de rapor, kentin tamamına dair gerçekte hiç kimsenin sahip olmadığı toplam veriyi sunma iddiasında olmamakla birlikte, kentin genel manzarasını daha sağlıklı bir şekilde yansıtmaya, sorunları daha isabetli bir şekilde tespit etme ve daha etkin çözüm önerileri sunma iddiasındadır.

II. KENTİN GENEL DURUMU

Hatay 6 Şubat Maraş depremlerinin yıkımından en çok etkilenen kent olduğu gibi 20 Şubat'ta Defne ve Samandağ merkezli iki yıkıcı deprem daha yaşamıştır. Depremlerde kent merkezindeki kamu ve özel bütün hastaneler, belediye ve valilik dahil resmî kurum binaları, kültürel ve tarihi merkez, işletmeler yıkılmış, Antakya'nın dörtte üçü yıkılırken Hatay genelinde 100 bine yakın binanın yıkıldığı ya da ağır hasarlı hale geldiği görülmüş, İskenderun Limanı'nda uzun süreli bir yangın yaşanmış, Hatay Havalimanı kullanılamaz hale gelmiş, eğitim faaliyetleri durdurulmuştur.

Yıkımın büyüklüğünü gerekçe göstererek halktan süre isteyen hükümet depremin yaralarının 1 yıl içinde sarılacağını iddia etse de 200 gün içinde şahit olunan manzara bu iddiayla uyuşmamaktadır. Yetkili bakanlıklar, mülki amirlikler ve belediyeler sorunlara çözüm bulmak yerine sorun yokmuş gibi davranmayı, kâğıt üzerinde çözümler geliştirmeyi, halkı kendi kaderiyle baş başa bırakmayı, siyasi iktidar hesapları ve şirket çıkarlarını halkın ihtiyaçlarının önünde tutmayı tercih etmektedir.

Kentte deprem sonrası başlayan göç, adeta “yükten kurtulma” vesilesi olarak algılanarak teşvik edilmiş; depremden daha az etkilenen ilçelere ve Akdeniz illeri başta olmak üzere şehir dışına yoğun bir göç yaşanmış, hâlâ yüzbinlerin yaşamını sürdürdüğü kente de insansız bölge muamelesi yapılmıştır.

Kentte kaç kişinin yaşadığı yetkili kurumlar tarafından bilinmemekte, temel hizmetlerin sunumu bu bilgi eksikliği ile düzenlenmeye çalışılmakta, her alanda aksaklıklar yaşanmakta ve şikâyet konusu olmadığı sürece bu aksaklıkların giderilmediği gözlenmektedir.

Kentte yeniden inşa faaliyetleri henüz başlamadığı gibi, yaz sonuna kadar tamamlanacağı iddia edilen yıkım ve enkaz kaldırma faaliyetlerinde de henüz yolun yarısına dahi gelinmemiştir.

Hatay Valiliği, ihale alan şirketleri yıkım işlerini hızlandırmaları konusunda teşvik etmekte, Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmeliğe uyulmamasını görmezden gelmekte ancak bu kuralsız ve hızlandırılmış yıkım istenen sonucu almadığı gibi, halk sağlığını tehdit eden hava, toprak ve su kirliliği sorunu yaratmakta, sık sık can güvenliğini tehdit eden kazalara yol açmaktadır.

Yıkım nedeniyle açığa çıkan asbestli moloz dağları, ilgili bakanlıkların bu konuda hazırlanmış bir eylem planı olmadığı için maliyet hesabı ile halk sağlığını, tarımı ve ekolojik ortamı tehdit edecek biçimde yaşam alanlarına ve doğaya bırakılmaktadır.

Resmi verilere göre kent halkının üçte biri konteynir kentlerde yaşamakta, halk ise sosyalleşme ihtiyacını gözetmeyen, kendi ev, komşu ve bahçelerinin uzağında kalan bu konteynir kentler yerine mahalle içlerinde kalmayı tercih etmekte, çadırları kaldırma zorlaması ve yeniden inşa faaliyetlerindeki belirsizliklerden dolayı halk, ağır hasarlılar dahil depremden zarar gören binalarını kendi imkanları ile onarmaya yönelmektedir. Sağlıklı beslenme ve içme suyu sorunu 200 gündür çözülememiştir.

Ağustos ayının sonlarına yaklaşırken, hâlâ onbinlerce kişinin gıda ihtiyacını karşılamak için ihtiyaç duyduğu aşevlerinin sayısı giderek azalmış, AFAD aşevlerine sunduğu desteği kesmeye başlamıştır. İçme suyu ihtiyacı hala büyük ölçüde şişelenmiş su dağıtımlarıyla karşılanmaktadır.

Kentin farklı bölgelerinde sık sık elektrik ve su kesintileri yaşanmakta, yıkım faaliyetleri nedeniyle zaten yetersiz olan kanalizasyon hatları da tahrip olmakta, şehir içinde yıkım ve yetersiz belediye hizmetleri nedeniyle toz, moloz ve çevreye dağılmış çöp kirliliği yaşanmaktadır. Belediye otobüsleri kent içi ulaşımı karşılamakta yetersiz kalmakta, yıkımlar nedeniyle trafik sorunları yaşanmaktadır.

Şehirler arası ulaşımda Hatay Havalimanı işlevsizdir. Pistlerin yetersizliği nedeniyle şehir dışından kente uçakla gelinemediği gibi, Hatay'dan şehir dışına olan seferler de sık sık iptal edilmektedir.

Hastaneler hâlâ tam kapasite sağlık hizmeti verememekte, sağlık çalışanlarının görevlerini sürdürebileceği asgari yaşam ve çalışma koşulları sağlanmamakta, halk kent genelinde ulaşım ve elektrik gibi altyapı sorunlarının hala devam etmesinden dolayı mevcut sağlık hizmetlerine erişmekte güçlük çekmekte, sağlık hizmetlerinin planlanmasında koruyucu sağlık hizmetlerinin hayati önemi yok sayılmaktadır.

Pandeminin ardından depremle birlikte üç yıldır eğitim hizmetlerinin ihmal edildiği kentte okulların eylül ayında açılması beklenirken bu kayıp üç yılın telafisine dönük hiçbir hazırlık görülmemektedir. 200 günlük süreçte de depremden görece az etkilenen okulların onarımı ve yeni eğitim dönemine hazırlanması için bir adım atılmamıştır.

Depremle birlikte hayatın sürdürülmesinde kadınların aile içinde üstlendikleri sorumluluklar arttığı gibi kadınları koruyan mekanizmalar da işlevsizleşmiş, kadınların daha fazla ezildiği bir manzara açığa çıkmıştır. İlgili yasal mekanizmaların çalışmadığı koşullarda, kadına yönelik şiddet ve istismar sessizlik perdesi altında sürmektedir.

Deprem sonrası süreçte çocukların ihtiyaç duyduğu psikososyal destek ve sosyalleşme ihtiyacı yok sayılmış, çocuklar çadırlara ve konteynirlara hapsedilmiş, çocuklar gönüllü çalışmalar sayesinde sosyalleşme imkânı bulabilmiştir.

III. BARINMA

Depremi açığa çıkardığı en temel sorun olan barınma sorunu biçim değiştirerek de olsa tüm yakıcılığı ile sürmektedir. 200 gün geçmiş olmasına rağmen kentte kalanların sağlıklı geçici barınma koşulu ihtiyacı karşılanamadığı gibi, yeniden inşa sürecinin nasıl ilerleyeceğine dair belirsizlikler de sürmektedir.

İlk haftalarda halkın çadır ihtiyacını dahi karşılayamayan devlet kurumları, parklar ve okul bahçeleri gibi boş alanlara rastgele çadırlar kurmuş, bu alanları kendi başlarına geçici yaşam alanına çeviren depremzedeler bir süre sonra yine devlet kurumlarının zorlamasıyla yeni kurulan ve altyapısı hazır olmayan çadır alanlarına yönlendirilmiştir.

Her iki süreçte de devlet halkın ihtiyacını tespit edip bu ihtiyaçları bilimsel bir temelde karşılamaktan çok, halkı dinlemeden ve bir eylem planına sahip olmadığını açığa vuracak bir plansızlık ve koordinasyonsuzlukla hareket etmiştir.

Bu durum karşısında kent halkının eğilimi ise sosyal hayatın sürdüğü kendi mahalle ve köylerinde, evlerinin ve bahçelerinin yakınında komşuları ile birlikte yeni yaşam alanları oluşturmak olmuştur. Toplumsal dayanışma seferberliği içindeki örgütlü kurumsal çabalar bu eğilimle birleştiğinde, devletin sosyallikten uzak, toplama kampını andıran çadır ve konteynir kentlerinin aksine sosyal hayatın sürdüğü ve depremden etkilenen halkın kendini daha kolay sağaltabildiği alternatif yaşam alanları açığa çıkmıştır.

Hasarlı binaların yıkımı ve enkaz kaldırma faaliyetleri nisan ayında yoğunlaşmış ancak bu da kente “insansız saha” muamelesi yapılarak, Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmelik uygulanmaksızın ve asbest dahil zehirli kimyasallar içeren binaların yıkımında zararlı kimyasal içeren toz yayılımını engelleyecek tedbirler alınmaksızın yapılmıştır.

Böylece ister çadırda, ister konteynırda, isterse kendi evinde kalsın kent halkının tüm yaşam alanları “yaşanılmaz” hale getirilmiştir. Tedbirsiz ve hızlandırılmış yıkımlar nedeniyle çok sayıda kaza yaşandığı gibi yer yer yıkım alanı çevresindeki sağlam binalar da zarar görmüştür.

6 Şubat’ın ardından 20 Şubat’ta yeniden yıkıcı depremlerle sarsılması kentte hasar tespit çalışmalarında karışıklıklar yaşanmış, yeniden inşa sürecine dair belirsizlikler, geçici barınma koşullarının sağlıksızlığı ve devletin inşaat maliyetinin tamamını karşılamaması nedeniyle halk ağır hasarlılar dahil depremden zarar gören binalarını onararak taşınmaya çalışmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet Özhaseki’nin orta hasarlı binaların dahi onarılmasındansa yıkılıp yeniden yapılması gerektiği yönündeki açıklamaları ile hükümetin fiili tutumu örtüşmemektedir. Bu nedenle “ağır hasarlı” raporu verilen bina sahipleri de dava açarak orta hasarlı raporu almaya ve riskli olduğunu bildiği halde çaresizlik duygusuyla bu binaları onarmaya yönelmektedir.

Okulların açılacağı eylül ayı ile birlikte, kent dışına göçen öğrenci ailelerinin ve eğitim emekçilerinin gelmesiyle kent nüfusunun artması, bunun da konut yetersizliği sorununu daha da büyütmesi beklenmektedir. Kent genelinde kiralar birkaç ay içinde iki-üç katına çıkmış 2+1, 3+1 dairelerin kiraları ağustos ayı içinde aylık 10-15 bin TL’ye çıkmıştır.

Aileleriyle birlikte kente gelmesi beklenen kamu emekçileri, aileler için uygun olmayan konteynır kentlerde kalmaktansa ev kiralamaya yöneldiğinde, konut yetersizliği ve kira sorunu, kamu hizmetlerini de aksatacak bir sorun olarak kendini gösterecektir.

IV. SAĞLIK

1.KENTİN GENEL SAĞLIK ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.

Deprem 200. gününde kentin durumuna sağlık açısından bakıldığında, önceliklerin değiştiği ancak ilk günlerden çözülmesi beklenenler dahil sorunların sürdüğü, çeşitlendiği ve derinleştiği gözlemlenmektedir. Bu da var olan sağlık politikasının ve deprem bölgesine özel uygulamaların, bölge halkının ve sağlık emekçilerinin somut durumu ve ihtiyaçları gözlemlenmeden belirlenmesi ve yürütülmesinden kaynaklanmaktadır.

İlk haftalarda enkazda kalanlara yönelik arama kurtarma faaliyetleri, kurtarılanların tedavisi ve su, beslenme, barınma, hijyen gibi temel yaşamsal ihtiyaçlar öncelikliydi. Hayat kurtarmanın öncelikli olduğu dönemde ne yazık ki arama kurtarma faaliyetleri zamanında başlamadı ve oldukça yetersizdi. İlk üç gün devlet kurumlarının seferber edilmemesi, pek çok insanın kurtarılabilecekken enkaz altında can çekişerek hayatını kaybetmesi ile sonuçlandı. Kurtarılanların tedavisi için sağlık kurumlarının organize edilmesinde ise Sağlık Bakanlığı yeterli koordinasyonu sağlayamadı. Seferber olan gönüllü sağlıkçıların deprem illerine gidişi koordine edilemedi.

Arama kurtarma faaliyetlerinden yemek, kıyık kıyafet, hijyen malzemesi, su temini, barınma alanlarının oluşturulması gönüllüler aracılığı ile sağlandı. Arama kurtarma gibi hayat kurtarmaya yönelik faaliyetler sürerken ve bu süreç bittiğinde öncelikli olan ihtiyaç hayati sürdürülebilirlik için koşulların yaratılmasıydı. Barınma, beslenme, su, hijyen, soğuk hava koşulları, çöpler nedeni ile çevre kirliliği genel sorunları oluşturmaktaydı..

Duş ve tuvalet önemli bir sorundu. Yağmur nedeni ile çadırları sık sık su basıyordu. Soğuk havaya bağlı sık üst ve alt solunum yolu enfeksiyonları, özellikle çocuklarda ateş, hijyen sorunu nedeni ile bit ve uyuz salgını, kadınlarda vajinit ve idrar yolu enfeksiyonları, kronik hastalığı olanların ilaçlarını temin edememesi ve tedavilerin aksaması, aş evlerinde tek tip yemek çıkması nedeni ile tansiyon-şeker gibi kronik hastalığı olanların uygun ve yeterli beslenememesi, engelli ve bakıma muhtaç bireylerin bakımlarının ve tedavilerinin aksaması, yaralıların ve tedavi ihtiyacı olanların ulaşım sorunu ve yeterli sağlık hizmeti sunacak birimlerin olmaması nedeni ile tedavi merkezlerine başvuramaması gibi temel sorunlar göze çarpıyordu. Mevcut sorunlar ilk aylardaki kadar olmasa da devam etmekle birlikte 6. aya geldiğimizde hala kent genelinde sağlıklı bir yaşam için asgari koşullar sağlanabilmiş değil.

Yönetmeliklere uyulmadan sürdürülen yıkım faaliyetlerine bağlı olarak asbest dahil zehirli kimyasallar içeren tozun kent geneline yayılımı, sık sık yaşanan su ve elektrik kesintileri, hâlâ yardım faaliyetleri olmaksızın tam karşılanamayan içme suyu ihtiyacı, patlayan kanalizasyonlar, yıkımlar ve moloz taşıyan kamyonlar nedeni ile oluşan trafik sorunu, sağlık kurumlarına erişimdeki zorluklar, sağlık hizmeti sunumundaki eksiklikler, birinci basamak sağlık hizmetinin organize edilmemesi, yas sürecinin sağlıklı yaşanmaması, belirsizlik, umutsuzluk kentteki önemli sağlık sorunları arasında. Bit ve uyuz ilk dönemler kadar olmasa da özellikle mülteciler başta olmak üzere toplu çadır alanlarında sorun olmaya devam ediyor.

Yaz ayları ile birlikte sıcak havalarda önemli bir sağlık sorunu haline gelmeye başladı. Sıcak havalarda çadırdaki barınmak neredeyse imkânsız hale geldi. Yaşlılar ve kronik hastalığı olanlar sıcaklardan en çok etkilenenler arasında. Sıcak çarpması en sık görülen şikayetler arasında. Sineklerin üreme döneminde ilaçlama yapılamaması nedeni ile kentte yoğun bir sinek sorunu baş gösterdi.

Özellikle çadırdaki yaşayanlar için haşere ve sürüngenler önemli bir sorun haline geldi. Sıcak, sinek, haşere, toz, hijyen sorunları ile birlikte değişik cilt enfeksiyonları, alerjik reaksiyonlar sık görülmeye başlandı. Bulaşıcı hastalık riski açısından bakıldığında, ishal vakalarının deprem öncesi mevsim normallerinin üzerinde seyretmediği gözlenmekte. Ancak besinlerin saklanma koşulları uygun olmadığı için besin kaynaklı ishaller görülmekte.

İçme suyuna, sağlıklı ve yeterli gıdaya ulaşım hala ciddi bir sorun. Sosyal marketlerin yer aldığı konteynır kentlerde aşevleri kaldırılmış ancak bazı sosyal marketlerde besleyici gıdayı çıkarabilecek yeterli malzeme yok.

Aşevleri sayısı genel olarak azalmış durumda. İnsanların kendi yemeklerini yapabilecekleri uygun mutfak, gerekli malzeme koşulları yeterli değil. Aşevlerinin olmadığı konteynır kentlerde insanlar iki göz ocak ya da tüplerde yemek pişirmeye çalışıyor. Gıda maddesi temin etmekte zorlanıyorlar. Deprem sonrası artan işsizlik ve yoksulluk sağlıklı beslenebilecek gıdaya erişimi de zorlaştırıyor. Temiz içme suyu, şişe su dağıtımları azalmış durumda.

2. USÛLÛNE UYGUN YAPILMAYAN YIKIMLARIN YOL AÇTIĞI SAĞLIK SORUNLARI

Usulüne uygun yapılmayan yıkım çalışmaları sonucu açığa çıkan toz önemli bir halk sağlığı sorunudur. Kentin birçok yerinde yıkım çalışmalarının susuz yapıldığı ve demirlerin ayrıştırma işlemlerinin uygun olmayan şekilde yerinde yapıldığı ve molozların transferlerinin uygun olmayan koşullarda yapıldığı gözlenmektedir.

Açığa çıkan toz bulutu içinde asbest başta olmak üzere insan sağlığını tehdit eden zararlı maddeler bulunmaktadır. Kısa vadede solunum yolu enfeksiyonları, astım atakları, alerji ve göz enfeksiyonlarına, hijyen ve yaşam koşullarının kötü olduğu bu dönemde solunum yolu enfeksiyonları özellikle bebek, çocuk, yaşlı, kronik hastalığı olan ve bağışıklık sistemi baskılanmış kişilerde ölümcül sonuçlara neden olabileceği riski vardır. Uzun dönemli etkileri ise asbestten kaynaklanabilecek akciğer zarı kanseri, akciğer dokusunun sertleşmesi, akciğer kanseri gibi ölümcül sonuçları olabilecek hastalıklardır.

Bu risklere rağmen yıkımlar Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmelik'te belirtilen önlemler alınmadan yapıldığı gibi, toz yayılımını azaltacak şekilde sulama ve çevre halkını gözetecek şekilde maske dağıtımı gibi asgari önlemler dahi çoğunlukla ihmal edilmektedir. Yıkım faaliyetince çalışan işçilerin de maske bile takmadığı gözlenmektedir. Yıkımlar nedeniyle kentte sık sık su boruları, kanalizasyon boruları patlıyor. Yaşamın devam ettiği mahalle aralarında, insanların kullandığı yollarda kanalizasyon sızıntıları yaşanıyor. Kanalizasyon akıntılarının doğrudan temas ile bulaş riskinin yanında, şebeke suyunu kontamine etme riski önemli bir sağlık riskini barındırıyor. Yine yıkımlar nedeni ile sık sık yıkımın olduğu bölgelerde elektrik kesintileri yaşanıyor.

Yıkımların neden olduğu başka bir önemli sorun da trafik sorunu. Yıkımların olduğu bölgede herhangi bir işaret ya da yönlendirme olmadan trafik akışı sık sık değişiyor. Hafriyat kamyonları güvenlik önlemleri almadan taşıma yapıyor ve kentte yoğun bir kamyon trafiği mevcut. Yıkımların hızla yapılması talimatı trafikte hızla giden yüklü kamyonlarla kendini gösteriyor. Sık sık trafik kazaları meydana geliyor.

Çöp sorunu depremin ilk aylarında daha belirgin olsa da çöplerin düzenli toplanmasında hala aksaklıklar yaşanmakta. İlk aylarda kentte çöp yığınları oluşuyordu, şimdi bu yığınlara eski sıklıkla rastlanmasa da yaşam alanlarında toz bulutu ile birlikte moloz yığınları ve etrafa saçılan çöpler kentin sıradan manzarasını oluşturuyor.

3. KADIN SAĞLIĞI

Kadın sağlığı açısından ilk dönemler hijyen sorunu nedeni ile vajinit ve idrar yolu enfeksiyonları yaygın görülmekteydi. Kısmen azalsa da mevcut sorun devam etmekte. Tuvaletlerin güvenli olmayışı, uzak oluşu, uygun ışıklandırmanın olmayışı kadınların tuvalete erişiminde zorluklara neden oldu. Kadınlar gün içinde daha az su tüketmek, idrar tutmak zorunda kaldı, bu durum da enfeksiyonlara zemin hazırladı.

Meme kanseri gibi takip gerektiren hastalıkların takibi aksadı. Rahim ağzı kanseri taramaları yapılamıyor, smear testleri yapılamıyor. Gebelerin takibi aksadı, kadınlar mevcut özel hastanede yüksek fiyatlara mahkûm hale geldi ya da şehir dışına çıkmak zorunda kaldı. Doğum hala uygun koşullarda yaptırılmadığı için il dışına sevk edilmek zorunda kalıyor.

Korunma yöntemlerine erişim yalnızca TTB-SES Koordinasyon Merkezi Kadın Sağlığı Birimi, MKÜ Halk Sağlığı, HASUDER ve Direct Relief tarafından Mersin Çadır Kenti'nde yürütülen "Kadın ve Üreme Sağlığı Hizmetleri" çalışmasıdır. Kadınlar bu hizmete kamu kurumları aracılığıyla erişemiyor.

Bakım yükü arttı. Özel alan kısıtlandı. Okulların kapalı olması nedeni ile çocukların bakım sorumluluğu, çocukların ve ailenin travması ile baş etmek kadınların omuzlarına bindi. Kadınlar kendi ihtiyaçlarını ötelemek zorunda kaldı. Kadınlar şiddete daha açık hale geldi, yaşam alanları genel olarak güvensiz hale geldi.

Daha önce şiddet mağduru olan kadınlar şiddet ortamına dönmek zorunda kaldı ya da şiddet faili erkek kadına daha kolay erişebilir hale geldi. Şiddete uğrayan kadınları şiddete karşı koruyacak, önlem alacak kamusal mekanizmalar çok geç organize edildi ve işlevsel durumda değil.

4. ÇOCUK SAĞLIĞI

Depremin en çok etkilediği ve uzun vadeli sonuç açısından risk altında olan gruplardan biri de çocuklar. Yaşanan büyük travma sonrası iyileşebilmek için ne yazık ki güvenli ortamdaki yoksun kaldılar. Okulların kapatılması günlük rutine dönmelerini zorlaştırdı, uğraşı alanları kısıtlandı. Akranları ile sosyalleşebilecekleri alanlar daraldı. Okula gidebilen ve uygun sosyalleşme ortamı olan çocukların daha iyi sosyal iletişim kurduğu gözlemlendi.

Çocuklarda korku, tek kalamama, yalnız uyuyamama, gece altını ıslatma, agresiflik sık görülen belirtiler arasında. Beslenme alışkanlıkları değişti. Özellikle yardım dağıtımını adı altında çocuklar bol miktarda sağlıksız abur cubura maruz kaldı.

Aileler özellikle anneler normalde sınır koymaları gereken durumlarda travma yaşamaları nedeni ile sınır koyamadıklarını sık sık dile getiriyor. 6. ay sonrası gözlenebilecek malnutrisyonla ilgili henüz veri olmasa da bugüne kadarki beslenme şekli nedeniyle çocuklarda büyüme ve gelişme geriliği riski bulunmaktadır.

Birinci basamak sağlık hizmetleri olağan üstü koşullara ve nüfusa uygun şekilde organize edilemediği için çocukluk çağı aşılama çalışmalarında aksamalar oldu. Türkiye genelinde kızamık salgını riski olan bir dönemde çocukluk çağı aşılama çalışmalarının aksaması çocuk sağlığı açısından önemli bir risk barındırmaktadır.

15 yaş altı çocuklarda kızamık aşısı için bir kampanya başlatılmış durumda ancak sağlık organizasyonu bu kampanya için yeterli ve uygun değil. Çocuklar güvensiz yaşam alanlarında istismara açık hale geldi, istismar vakası durumlarında süreci takip edecek çocuğu koruyacak mekanizmalar kurulmadı. Okulların açılması ve hangi koşullarda eğitim vereceği ile ilgili belirsizlik ailelerin şehir dışına gitmesinde önemli bir etken. Çoğu aile bu şekilde parçalanmış halde.

5. PSİKOSOSYAL DURUM VE BARINMA KRİZİ

Nüfusun yaklaşık üçte biri konteynır kentlere yerleştirilmiş ancak halkın sosyokültürel demografik yapısına uygunluğu gözetilmemiş durumda. Mahalle ve akrabalık ilişkileri, etnik yapı gözetilmeden yapılan yerleştirme halk içinde uyum sağlamaya ve aidiyete yönelik tereddüt oluşturmakta, konteynır kentlere yerleşme ile ilgili direnç oluşmasına sebep olmaktadır. Konteynır kentlerin çok az kısmı sosyal hayatı gözetecek şekilde organize edilmiş.

Konteynır kentler etraftan yalıtık, güvenliğin giriş çıkış saatini denetlediği bir toplama kampını andırmakta. Birçok konteynır kentte görevliler insanlara kötü muamele etmekte, emir altında yaşayan köleler gibi davranıldığı yönünde şikayetler edilmekte. İnsani ihtiyaçları yok sayan sorunu yalnızca barınacak bir alana indirgeyen yaklaşımla insanların sosyal bir varlık olduğu yok sayılmakta. Bazı konteynır kentlerde psikososyal destek birimleri olsa da gerçek soruna cevap üretebilecek mekanizmalar kurulmuş değil. Konteynırlar birbirlerine çok yakın konumlandırıldıkları için neredeyse özel alan kalmamış durumda. Küçük konteynırlarda kalabalık aileler yaşamak zorunda, aile içinde de özel alan yaratılması imkânsız hale gelmiş durumda. Konteynır kentlerde çocuklar için güvenli alan yok, oyun alanları yok. Sayılı konteynır kentte bu ihtiyaçlar gözetilmiş. Tüm bu durumlar psikososyal açıdan önemli riskler barındırmakta. Travma sonrası uyum sağlama yeteneklerini artıracak mekanizmalar gözetilmemiş durumda. Travma sonrası bireysel ve toplumsal iyileşmeyi sağlamak bu koşullarda oldukça güç olacaktır.

Temel yaşamsal ihtiyaçların hala yeterli ölçüde karşılanmaması, sosyal hayatın yeterli olmaması, barınma ve kentin yeniden inşası ile ilgili güven veren bir planın olmaması belirgin bir umutsuzluk yaratmakta. Yasın sağlıklı yaşanması için gerekli güvenli ortam oluşturulmuş değil. Belirsizlik ve umutsuzluk uzamış yas ve depresyon açısından riskli bir ortam yaratmakta. Alkol ve madde kullanımının deprem öncesine göre arttığı gözlenmekte. İntihar, depresyon ve uzamış yas önemli sağlık sorunu olarak önümüzde durmakta.

6. SAĞLIK HİZMETİNE ERİŞİM

Sağlık hizmetlerine ulaşım hala ciddi bir sorun. Toplu taşıma yeterli değil. Sağlık hizmeti veren kamu kurumu sayısı ve niteliği yeterli değil. Kansere hastaları kemoterapi için il dışına çıkmak zorunda kalıyor. Tanı için gerekli tetkikler hala yeterli sayıda değil. Sağlık çalışanlarının uygun şartlarda çalışması için gerekli koşullar ve kentin genelinde olduğu gibi uygun barınma ve yaşam koşulları sağlanmış değil. Sağlık hizmeti sunumu için sağlık çalışanlarının barınma, beslenme ve sosyalleşme koşulları uygun değil.

Birinci basamak sağlık hizmeti

Birinci basamak sağlık hizmetlerinin organizasyonu olağan üstü koşullara uygun yapılmadı. Mevcut sistemde aile sağlığı merkezleri nüfus bazlı sağlık hizmeti sunumuna göre organize edilmiş durumda. Ancak deprem sonrası il dışına ve il içinde zorunlu bir nüfus hareketliliği yaşanmış durumda. Nüfusun yalnızca toplu çadır ve konteynir alanlarında olan kısmı ile ilgili veriler mevcut. Nüfusun büyük kısmı kayıtlı olduğu mahallelerden başka köy ve mahallelere ya da il dışına göçtü. Bu göçün nüfus bilgisi ise resmî kurumlar tarafından bile bilinmemekte. Birinci basamak sağlık hizmetinin nüfusa göre değil halkın yerleştiği bölgenin ihtiyacına göre yeniden şekillenmesi gerekiyorken aile hekimliği sistemi devam etmekte. Bu da aşılama, gebe takibi gibi takip sistemlerinde aksaklıklara neden olmakta. Nüfusun sağlık sorunları ile ilgili takibi zorlaştırmaktadır. Önlem alıcı mekanizmalar ise işlememektedir. Aile sağlığı merkezlerinin bir kısmı yıkılmış ya da kullanılmaz durumda. Birinci basamağın sorumluluğu aile sağlığı merkezinde çalışanların omuzlarına yıkılmış, ancak olağan üstü koşulları gözetilen bir kamusal organizasyon eksik kalmıştır.

7. SAĞLIKLI BİR YAŞAMIN YENİDEN İNŞASI İÇİN

Halkevleri depremin hemen ertesi günü şehre ulaşmış, ilk acil ihtiyaçlara yönelik bir koordinasyon merkezi kurmuştur. Hayat kurtarma faaliyetlerinde arama kurtarma ekiplerinde yer alınmış, temel ihtiyaçların temini ve dağıtımını sağlanmıştır. Deprem sonrası sürecin ihtiyaçlarına yönelik halkın sağlık hakkını gözetilen bir yaklaşımla sağlık alanında faaliyetler yürütülmüştür.

İlk haftalar hayat kurtarmaya yönelik çalışmalar süreç içinde hayatta tutmaya yönelik çalışmalara evrilmiştir. Buna uygun şekilde koordinasyon merkezleri hayatın yeniden sağlıklı inşasını sağlamak adına yaşam merkezlerine dönüştürülmüştür. İlk haftalarda yaralıların pansumanı, kronik hastalığı olanların ilaçlarının temini ve sık görülen solunum yolu enfeksiyonlarının muayene ve tedavilerinin düzenlendiği bir revir kurulmuştur.

Hijyen sorunu nedeni ile salgın şeklinde görülen bit ve uyuza karşı mahalle, köy ve çadır alanlarında sağlık taramaları yapılmış, gerekli tedaviler düzenlenmiştir. Olası salgın riskine karşı mobil duş ve tuvaletlerin hijyeni ve çöp sorununun yol açabileceği olası sağlık sorunlarının anlatıldığı bilgilendirmeler yapılmış, tuvalet ve çevre temizliği ile ilgili iş bölümü yapılmıştır.

Halkın deprem sonrası yaşadığı koşullarda kendi sağlığını korumaya yönelik sağlık bilgisini artırıcı ya da yeniden hatırlatan bilgilendirici çadır ziyaretleri ve toplantılar düzenlenmiştir. Usulüne uygun olmayan yıkım çalışmalarının yol açabileceği olası sağlık sorunlarının anlatıldığı halk sağlığı bilgilendirme toplantıları yapılmış ve sonrasında halk yaşam alanlarına yakın yapılan yıkımlarda önlem alınmasını sağlamıştır. Bu yıkımların yol açabileceği sağlık sorunları sonrası hasta olup tedavi ihtiyacı ortaya çıkmadan önce, hastalanmadan sağlığını korumak için yıkımlara müdahale edilmesi gerekir bilinci ile yıkımlara müdahale edilmiştir. Yaşam meclisleri bu sağlık tartışmalarının yapıldığı ve harekete geçmek için karar alınmasını sağlayan önemli bir rol üstlenmiştir.

Kadın sağlığına yönelik bilgilendirme toplantıları, psikosozyal grup çalışmaları yapılmıştır. Kadınların yaptığı üretim atölyeleri, sosyal etkinlikler, masal atölyeleri, spor grupları genel olarak kadınların güçlenmesi ve psikosozyal iyilik halini sağlamıştır. Çöp sorununa karşı muntika temizlikleri yapılmış, özellikle ortak sosyal alanların temizliğinin kolektif yapılabilmesi sağlanmıştır. Deprem sonrası yaşam koşullarının değişmesi, kronik hastalığı olanların çadır içinde hareketsiz kalması ve sağlıklı beslenememesi nedeni ile hastalıklarının ilerlemesi sorununa karşı mahallede yürüyüşler ve spor faaliyetleri düzenlenmiş, bu daha sonra kadınların düzenli spor yaptığı bir gruba dönüşmüştür.

Trafik sorunu nedeni ile meydana gelen trafik kazaları sonrası Yaşam Meclisi bir araya gelmiş ve trafik sorununa karşı tabelalar yapıp trafiğin düzgün işlemesi için kamunun sorumluluk almasını sağlamıştır. Yapılan eylem sonrası özellikle çocukların kullandığı yollarda trafik polislerinin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

Sağlıklı bir yaşamın yeniden inşası için tüm Halkevi faaliyetleri toplum sağlığına yönelik organize edilmiştir. Aş evi, mobil duş ve tuvaletler, elektrik ihtiyacının karşılanması, barınma için çadır kurulumu, sağlık taramaları, hijyen için ilaçlama, sineklere karşı ilaçlama, ortak çamaşırhane, içme suyu için arıtma tesisi kurulumu, sosyal faaliyetler, çocuk etkinlikleri, kadın sağlığına yönelik çalışmaların hepsi toplum sağlığına yönelik bir program etrafında organize edilmiştir. İlk dönemler halkın ihtiyaçlarına yönelik dayanışma temelli yapılan faaliyetler süreç içinde Yaşam Meclisleri aracılığı ile halkın kendi ihtiyaçlarıyla kendi çözüm yollarını üretmek için harekete geçtiği bir sürece evrilmiştir.

V.KADIN

6 Şubat depremlerinin üzerinden geçen 200 gün bildiğimiz bir gerçekliği daha da açığa çıkardı. Kadınlara yüklenen roller, bakım sorumluluğu, kadınların hayata katılım biçiminde egemen olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, depremlerle birlikte kadınların yaşam koşullarını çok daha zorlaştırdı. Kadınların hane içinde sarf ettiği emek arttı, çocukların ve eşlerin gerek duygusal gerek temel ihtiyaçlarını gidermek yine kadına düştü. Kamu sağlık, eğitim, ulaşım gibi en temel ihtiyaçları gidermezken, bunun yanında geleceksizlik ve belirsizlik ile baş etmeye çalışan kadınlar hayata tutunmanın yollarını arıyor.

"Kadınların bakım yükü her geçen gün artıyor"

Kadınların bakım emeği yükünün kat be kat arttığı gözlemleniyor. Gündelik ihtiyaçların temini hâlâ kadınların omuzunda. Çadır, konteynır başvurusu yapmak için kadınlar tek tek kamu kurumlarını gezmek, yardım kuyruklarına girmek, çadırları ziyaret edip ihtiyaç temini sağlayan gönüllü kurumlar ile kadınlar muhatap oluyor. Hatay'ın en acil sorunlarından biri olan temiz içme suyu temini için kadınlar artan sıcaklarda saatler süren kuyruklarda beklemek ve bedenlerini zorlayacak yükler taşımak zorunda kalıyor. Kadınların gündelik hane içi işleri de oldukça artıyor. Hala düzenli bir yaşam ve uygun barınma koşullarının yokluğu, kentte yıkımlar ile belirgin olan tozun etkisiyle kadınlar gün boyu temizlik yapmak zorunda kalıyor. Bunun yanında ailesi için düzenli olarak kadınlar aşevi kuyruklarında bekliyor. Ortak alanların temizlik ve organizasyonu ile yine kadınlar ilgileniyor.

Genel olarak kalabalık akraba ilişkilerinin çok yaygın olduğu Hatay'da depremden sonra aileler çadırlarını da bir araya getirdi. Bu durum kadınların bakmakla sorumlu olduğu insan sayısı da arttırdı. Bunun yanında okulların kapatılması ile birlikte bakım yükü kız çocuklarına da yüklendi. Kentte toplu ulaşım imkanlarının çok sınırlı olmasından dolayı, çadırın bulunduğu alan dışında genç kadınların sosyal hayat kurması çok zorlaştı ve hayatları üzerinde denetim kurulması kolaylaştı. Depremden üzerinden 200 gün geçmesine rağmen hala Hatay'da eğitim planlaması yok. Kısmi olarak bazı okullarda telafi dersleri veriliyor fakat bu okulların sayısı yetersiz olduğundan birçok mahalle ve köylerden gelen var. Ulaşım veya servis olmamasından ve yıkımların hala kontrolsüz biçimde devam etmesinden kaynaklı kadınlar her gün çocukları okula bırakıp geri almak zorunda. Çocukların bakımının yanı sıra yaşlı ve engelli bakımı ise tamamen kadınların omuzunda. Depremden önce de bakımı çok zor olsa da depremlerle birlikte yaşam alanları engelli ve yaşlıların günlük hayatlarını devam ettirebilmesi için uygun değil. Kentin hemen her yerinde süren yıkımlar nedeniyle moloz yığınları ve toz var. Bu durumda yaşlı ve engellilerin hayatlarını geçirdikleri alan çok daralmış durumda ve onların da temel ihtiyaçlarının temini tamamen kadınların sorumluluğunda.

Afet sonrası iyileşme, hayatta kalma ve hayatı sürdürme telaşı sorumluluğu, ailenin iyi olma halinin sorumluluğu yine kadınların üzerinde. Bölgede psikososyal destek programları hala yoğunluklu olarak gönüllüler üzerinden devam etse de depremin ilk dönemine göre oldukça azaldı. Kadınlar kaygıları ile tek başına mücadele etmek zorunda. Barınma ise kadınlar için başlı başına bir sorun. Çadırkentler ve konteynir kentlerin kalabalığı çadır ve konteynirlerin yan yana olması kadınlara mahremiyet alanı bırakmıyor. Özellikle yalnız yaşayan kadınlar toplu yaşam alanlarının olduğu yerlerde çok daha fazla zorlanıyor. Evlere taşınmak hala korku yaratsa da eve çıkmak isteyen kadınlar artan kira fiyatlarından dolayı evlere de çıkamıyor.

"Kent kadınlar için güvenli değil"

Depremlerin ardından yıkımın çok yoğun olduğu ve insan nüfusunun çok az olduğu yerler neredeyse tamamen karanlığa gömülmüş durumda. Depremlerden sonra mahallelerde bulunan ve normalde de ışıklandırılmaları çok az olduğu alanlar şu an çadır ve konteynirler ile kaplı ve yaşamın olduğu alanlar haline dönüştü. İnsanların yaşadığı mahallelerde aydınlatma ve sokak lambaları çok az. Sosyal hayatın devam ettiği mahallelerde ışıklandırmanın az olması nedeniyle kadınlar belirli bir saatten sonra sokağa çıkamıyor veya çadırına erken dönmek zorunda kalıyor. Bu sosyal hayatında canlılığını kısmen koruduğu Hatay'da kadınlar için aynı zamanda sosyal izolasyon demek. Tuvalet ve duşların hala ortak kullanıldığı alanlarda kadınlar hem kendileri hem de çocukları için dışarı çıkma konusunda temkinli ve güvensiz. Kadınlar için kendilerini güvende hissettiği, kendilerine ayırmak istediği özel alanların azlığı günlük yaşama katılımı olumsuz yönde etkiliyor. Kadınlar çadırın önüne çıksa bile yaşamları çok şeffaf hale gelmiş durumda. Kadınlar ortak çamaşırhaneleri kullansa bile kendi iç çamaşırlarını kimsenin görmediği alanlara asmak veya çadırda kurutmak için özel çaba sarf ediyor, ortak tuvaletlere ulaşmak için çadırlarından çıkarken kıyafet değiştirmek zorunda kalıyor.

"Kadınlar için deprem güvencesizliği arttırdı"

Depremler ile birlikte bölgede birçok kadın işini kaybetti veya işini bırakmak zorunda kaldı. Kentte şu an yıkımlar devam ederken genel olarak yeni istihdam alanları inşaat alanları ve bu alanda kadınların istihdam edilmediğini görüyoruz. Kadınlar gündelik olarak tarım alanlarında da çalışmaya devam ediyor. Bunun yanında hem çocukların gidebileceği güvenli bir alan olmadığından hem de çadırları ve konteynirlerini güvenlik açısından bırakamadığından gelir sahibi olmak için adım dahi atamıyorlar. Yaşam pahalılığındaki dizginlenemeyen tırmanış ile birlikte bakım sorumluluğu da artan kadınlar geçimi sağlamak için düzenli olarak yardım kuruluşlarını takip etmek zorunda

"Şiddet her geçen gün artarken etkin koruma mekanizmaları hala yok"

Deprem süreci ile birlikte kadınlar boşandıkları, boşanmak üzere oldukları eşleri ile aynı alanı kullanmak zorunda kaldı. Yine çekirdek ailenin dışındaki aile fertleri ile de aynı çadırı, alanı paylaşmaları, güvensiz ortamların artması ile birlikte kadınlar şiddete daha açık hale geldiler.

Şiddetin her türünün arttığı, erkelerin travması, stresi ile de baş etmek zorunda kalan kadınların gördüğü psikolojik şiddetin arttığını gözlemliyoruz. Hatay'da şu an aile mahkemeleri çalışır durumda.

Tedbir, koruma ve uzaklaştırma kararları alınabiliyor. ŞÖNİM Antakya'da açık ve çalışır durumda. Depremden önce Antakya'da kadın sığınma evi mevcut fakat deprem ile birlikte hasar görünce kapatılıyor ve şu an tek sığınma evi İskenderun'da. Kentte ulaşım olmamasından kaynaklı kadınlar kendi başlarına gerekli kamu kurum ve kuruluşlarına, dernek ve vakıflara ulaşma konusunda çok büyük sıkıntılar yaşıyorlar. Tanıdıklarından yardım istemek zorunda kalan kadınlar bazen kendi güvenliklerini de riske atmış oluyorlar.

Hatay Barosu Kadın Hakları Komisyonu ile hem geçtiğimiz 6 ayın değerlendirmesini yapmak hem de Hatay'da sürece dair bilgi ortaklığı sağlamak üzere yaptığımız görüşmede, şiddetin arttığını ve koruma tedbiri gibi birçok kararın alındığını fakat bu kararların uygulanmasında sıkıntılar yaşandığı bilgisini aldık.

Baro'nun verilerine göre ŞÖNİM'e il geneli başvurusu sayısı 3000'nin üzerinde. Boşanma davası için adli yardımda bulunanların sayısı 254. Soruşturma ve kovuşturma aşamasında olan dosya sayısı 665. Başvuruların genel nedeni ise aile içi şiddet.

Bizler neler yaptık?

Depremi ilk gününden beri Hatay'da kurduğumuz Koordinasyon Noktası ve mahallelerde kurduğumuz Yaşam Merkezlerimizde kadınların temel ihtiyaçlarını gözeterek hareket ettik. İlk ve acil dönemde kadınların düzenli ve temel ihtiyacı olan hijyen malzemelerini dayanışma ile temin ederken dağıtımını ise yine kadınlar ile organize ettik. Hem Yaşam Merkezlerimizde hem de birçok mahallede kadınlar ile kadın sağlığı üzerine bilgilendirme toplantıları alıp yine psikososyal grup çalışmaları yaptık. Bulduğumuz alanlarda kadınlar ile düzenli spor yapıyor, kurduğumuz spor çadırında kadınlar ile bir araya geliyoruz.

Aşağıokçular Mahallesi'nde kadınların çeşitli atölyelerde bir araya gelip üretim yapabileceği bir kadın evi kurduk. Hayte'nin Evi ismini koyduğumuz kadın evinin ismini yine kadınlar ile bir araya gelerek birlikte bulduk. Makrome, amigurimi ve takı tasarım atölyesi düzenli olarak devam etmekte. Bu kurslarımızın öğreticileri yine mahalleden gönüllü kadınlardan oluşmakta.

Kadınlar ile ürettiğimiz ürünleri Artvin Kemalpaşa'da düzenlenen halk festivaline gönderdik ve burada ürünlerin satılmasını sağladık. Atölyeleri devam ettirmeyi kadınların aynı zamanda gelir sahibi olabilmesini planlıyoruz. Çadırlarından çıkıp birkaç saat yan yana gelen kadınlar için iyileştirici gücü çok fazla olan bu atölyelerin kadınlar için güçlendirici etki yaptığını gözlemledik. Daha önce aynı mahallede oturan fakat birbirini tanımayan kadınlar şimdi aynı gaye ile yan yana gelip üretmenin mutluluğu içerisinde.

Kurslarımız sadece Hayte'nin Evini kurduğumuz Aşağıokçular Mahallesinde değil bir diğer yaşam merkezimiz olan Yeşilpınar'da da devam ediyor. Aynı zamanda gönüllü hocalarımız ile birlikte Turunçlu Mahallesi'nde de kurslara başladık. Kurslarımız dışında kadınlar ile masal atölyesinde ve Çatlak oyununda yan yana geldik.

Yaptığımız her etkinlikte kadınların hem çocuklarını bırakamama kaygısını gidermek hem de çocukları ile geldiklerinde özgürce birkaç saat geçirebilmeleri adına çocuklara gönüllü öğretmenlerimiz ile ayrı etkinlikler düzenliyoruz.

VI. EĞİTİM

Kentte eğitim yönetimine ilişkin genel manzara “Ne güzel yönetirdik maarifi şu mektepler olmasa” sözüyle özetlenebilir. Eğitim, hükümet açısından en kolay ihmal edilebilir kamu hizmeti olmuştur. Pandemide iki yıl kesintiye uğrayan eğitim daha sonra bir dönem yüz yüze devam ettikten sonra bu kez de deprem nedeniyle kesintiye uğramış, öğrenciler okuldan kopmuş, öğrendiklerini unutmuş, Eğitim Bakanlığı bu durumu gözetken telafi mekanizmaları kurmak yerine “kaldığı yerden devam” mantığı ile hareket etmiştir.

Kent dışından biri Hatay Valiliği Veli Bilgilendirme Bülteni’ne baktığında eksiksiz bir eğitim planlaması olduğu izlenimi edinebilir. Ancak resmî kurumların sayfalarında yazılanlarla kentte yaşananlar birbiri ile örtüşmemektedir. Bunun bir örneği telafi eğitimleri konusunda yaşanmıştır.

Telafi eğitimleri oldukça yetersiz kalmış, veliler bu konuda bilgilendirilmemiş, bu eksiklik karşısında Halkevleri’nin “Çocuklar için buradayız” diyerek gönüllü öğretmenlerin katılımıyla düzenlediği eğitim destek faaliyetleri 400 öğrenciye ulaşmış, ne var ki bir ay içinde “Milli Eğitim dışında eğitim faaliyeti organize edilemez” diyen Valiliğin ve Milli Eğitim Müdürlüğü’nün müdahalesiyle karşılaşılmıştır.

Bu vesile ile kâğıt üzerinde kamu okullarının yaz aylarında kurs vereceğinin yazıldığı ancak pek çok bölgede velilerin bu konuda bilgilendirilmediği, depremden etkilenen halkın özgün koşullarını gözetecek şekilde internet dışında bilgilendirme yapılmadığı için de “talep yok” denilerek ihtiyacın yok sayıldığı ve gerekli planlamaların yapılmadığı açığa çıkmıştır.

Kamu okul binaları depremden görece daha az etkilenmiş olsa ve çoğu az hasarlı olsa da 200 günlük süre, bu okulları yeni döneme hazırlayacak onarım ve yeniden inşa faaliyetleri olmaksızın geçirilmiştir. Bunun yerine İskenderun’daki Rauf Bey Gemisi’nin yatılı okula dönüştürülmesi gibi projelerle öğrenciler ve öğretmenlere hangi ihtiyaçtan kaynaklandığı meçhul, kent gerçekliği ile ilgisi olmayan dayatmalar yapılmaktadır.

Kamu otoritesinin kâğıt üzerinde etkileyici bir planı olmakla birlikte bunun halkın gerçek ihtiyacı ve sahadaki deprem sonrası gerçeklikle ne kadar örtüştüğü tartışmalıdır. Eğitimdeki kesinti için bir telafi programı uygulanıp uygulanmayacağı, eğitim emekçilerinin barınma ihtiyacının karşılanıp karşılanamayacağı, eğitim emekçilerinin ve öğrencilerin ulaşım sorununun nasıl karşılanacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

"Eğitim hakkı için buradayız"

Halkevleri "Çocuklarımızın eğitim hakkı için buradayız" diyerek bu konuda neler yapılabileceği konusunda şehir dışından gelen onlarca gönüllü öğretmenle eğitim sorunu üzerine toplantılar gerçekleştirdi. Bu toplantılar sonucunda Yeşilpınar Mahallesi ve Aşağıokçular Mahallesi olmak üzere iki ayrı bölgede eğitim destek noktalarında ilk okuma yazma, Türkçe (İlkokul, Ortaokul, Lise), Matematik (İlkokul, Ortaokul, Lise), Fizik, Kimya, Biyoloji, Eğlenceli Bilim, Okuma/Masal Atölyesi, Drama, Müzik/Ritim, Spor/Dans dersleri için kayıtlar alındı.

Yeşilpınar Yaşam Merkezi'nde okul öncesi öğrencileri için çocuk evleriyle kuruldu. Yeşilpınar'da hâlâ okul öncesi eğitim faaliyetlerine devam ediliyor. YKS öğrencilerine yönelik deneme sınavları yapıldı ve öğrencilerin sınav yerlerine ulaşımları sağlandı. Gönüllü öğretmenlerle birlikte konteynır sınıflarda 1. sınıftan 12. sınıfa kadar olan öğrenci gruplarına bir eğitim-öğretim programı hazırladıktan sonra mahalleliye ve velilere duyurular yapılarak, eğitim hakkına erişemeyen yaklaşık 400 öğrenciyle 3 Temmuz 2023 tarihinde eğitim faaliyetlerine başlandı.

Öğrencilere hem bir çalışma ortamı sunmak hem de bu zorlu süreçlerde kitap okuyarak kendilerini iyi hissetmeleri için, bu koşullarda erişemeyecekleri kitapları alıp okuyabilecekleri bir kütüphane oluşturuldu.

Çocukların, sınırlı imkânlar içinde dahi olsa sosyalleşebildikleri bu eğitim faaliyetinin sağaltıcı etkisi velilerin eğitim destek faaliyetini sahiplenmesi ve talebin giderek çoğalması ile görülmüştür. Ne var ki Milli Eğitim Müdürlüğü, kendi görev alanındaki temel bir sorunu açığa çıkararak ve bölge halkı tarafından olumlu karşılanıp sahiplenilen bu faaliyetleri "izinsiz ve yasak" olarak niteleyip engellemiştir.

Bazı Milli Eğitim görevlileri ile yapılan görüşmelerde, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün bütün okul müdürleriyle acil bir toplantı gerçekleştirdiği, bu toplantıda bölgede yetkili ve görevlilerin bölgedeki öğrenci sayısı ve kurslara yönelik talep konusunda bilgi sahibi olmadığının ve bu eksikđi gidermeye yönelik bir çabanın da daha önce ortaya konmadığının açığa çıktığı öğrenildi.

Milli Eğitim'in 1 Ağustos itibariyle 1 ay sürecek bir telafi eğitimine başlayacaklarını bildirmesinin ardından, bölgedeki okullar telafi eğitimleri için kayıt almaya başladı.

VII. ÇOCUK

200 gün boyunca toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi, çocuk alanında da devletin toplumsal ihtiyacı karşılama noktasında diğer alanlarla aynı sorunlu noktada duruyor. Kentteki toplumsal gerçekliği ve somut ihtiyaçları gözeten bir eylem planı yok. Deprem sonrası dönemde çocuklar toplumsal yaşamdan uzaklaştı. Çocuklar, sosyalleşme alanları olan okulları ve parkları kaybettiler. Sosyalleşebilecekleri diğer kamusal alanlar da ortadan kayboldu. Eğitimin sürekliliği pandemide olduğu gibi yine uzun süreli kesintiye uğradı. Özel öğrenim ihtiyacı olanlar dahil çocukların erişilebilir psikososyal destek noktaları deprem öncesi de nitelsiz ve yetersiz olmakla birlikte, deprem sonrasında bütünüyle kayboldu. Çocuk alanında görev yapan alan çalışanları depreme uygun pedagojik eğitim, psikolojik ilk yardım eğitimi almadan ve özel öğrenim ihtiyacı olan çocuklara yönelik bir ön çalışma yapılmadan sahaya gönderildi. Akriba evliliklerinin yaygın olduğu kimi bölgelerde oransal olarak engelli çocukların yaygınlığı da dikkate alındığında bu durum ciddi bir eksikliğe işaret etmektedir. Bu eksiklik, akut ihtiyacın kendisini karşılamak üzere sahaya gönderilen, çocuk alanına dair çalışma yapan kişilerin çocukların somut psikolojik ve biyolojik durumuna uygun bir müdahalede bulunmasını engellemiştir. Bu da bu çocukların kimlik kazanımında ve gelişiminde önümüzdeki süreçte birçok gelişimsel ve sosyal problemler yaşama riskini doğurmaktadır. Çocuklar, çocuk olma hakkını yaşamaktan uzun süredir uzaktı. Sosyalleşme alanlarının kaybolması ile birlikte kısmi olanaklar da sıfırlanmış oldu. Çocukların sağlık ve eğitim gibi kamusal ihtiyaçları görünmez bir noktaya getirildi. Yaşam Merkezleri'nde çocuk faaliyetleri çalışmalarımız iki kademeli olarak yürütülmüştür:

1. "Çocuklar için buradayız" çalışması kapsamında, deprem sonrası toplumsal hayattan soyutlanıp çadırlara kapatılan çocukların, psikososyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak drama, tiyatro, oyun, eğlenceli bilim ve yaratıcı işler atölyeleri, çocuk şenlikleri düzenlendi. Bu faaliyetler Aşağıokçular, Yeşilpınar ve Dursunlu mahallelerinde düzenli olarak yürütüldü. İlk dönem çalışmalarına düzenli olarak katılan çocuk sayısı 200 civarındadır. Yeşilpınar'da çocuk evi kuruldu. Çocuk evindeki okul öncesi grubu çalışmaları 40 çocuğun düzenli katılımıyla devam ediyor. Kartal Belediyesi ile birlikte düzenlenen çocuk şenlikleri ile birlikte 11 mahallede yaklaşık 4000 çocukla etkinlikler ve atölyeler düzenlendi.
2. Diğer kademeyi de eğitim destek çalışmaları oluşturmaktadır. Eğitimin üç yıldır pandemi ve deprem dolayısıyla kesintiye uğramasından kaynaklanan eksikleri tamamlamak amacıyla yaklaşık 40 gönüllü öğretmenin katılımıyla yaz döneminde bir aylık bir telafi çalışması planlandı. 400 öğrencinin katıldığı eğitim destek faaliyetleri Valilik ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün müdahalesi ile sonlandırıldı.

Hedefler: Her çocuğun eşit, adil, ulaşılabilir, bilimsel ve parasız bir eğitime, güvenli oyun, etkinlik ve yaşam alanlarına ihtiyacı vardır. Bu alanlar, çocukların özgürce hareket edebileceği, her olanaktan eşit olarak yararlanabileceği, yaşadıkları yere dair söz ve karar sahibi olabilecekleri, birlikte karar verip birlikte olabilecekleri, kendilerini güvende hissedecekleri ortak yaşam alanları olarak kurulmalıdır.

VIII. YAŞAM MERKEZLERİ

Deprem 200. gününde biri Harbiye’de henüz inşa aşamasında olan, diğer ikisi Aşağıokçular ve Yeşilpınar Mahallelerinde yer alan üç Yaşam Merkezi bulunmaktadır. Barınma, gıda, içme suyu, hijyen, sağlık, spor, sosyalleşme gibi temel ihtiyaçların kolektif bir şekilde karşılandığı Yaşam Merkezleri, halkın kendi yaşamını yeniden kurarken söz ve karar sahibi olarak özneleştiği bir dayanışma ve yeniden inşa mantığı ile örgütlenmektedir. Yaşam Merkezlerinde aşevleri, su arıtma noktaları, çamaşırhaneler, spor alanları, sağlık evi, hijyen noktaları, çocuk etkinlik konteynır/çadırları, eğitim konteynır/çadırları, kütüphaneler, çay ocakları yer almaktadır. Yaşam Merkezlerinde kurulan her bir birimin kuruluşundan işletilmesine, mahallenin ortak sorunlarının tespiti ve çözümlerin geliştirilmesinde mahallelinin söz ve karar sahibi olduğu mekanizmalar belirleyicidir. Böylece halk “yardıma muhtaç” ve “mağdur” kategorisine sıkışmayarak özneleşmekte, Yaşam Merkezleri’ni sahiplenmekte, sorunların daha sağlıklı ifade edilmesini ve daha etkin çözümler geliştirilmesini sağlamaktadır. Resmî kurumların söz ve karar hakkı tanımadığı halk, kentin deprem sonrası yeniden inşasında asli rol alması halinde daha etkin ve sağlıklı bir süreç işleyebileceğini bu pratikle ortaya koymaktadır. Yaşam Merkezleri’ndeki aşevi, çay ocağı, çamaşırhane, sosyal alan düzenlemesi gibi pek çok birim ve faaliyet gönüllülere gerek kalmaksızın doğrudan mahalle halkı tarafından yürütülmektedir.

Bugüne kadar Sevgi Parkı’nda, Aşağıokçular Çadır Alanı’nda ve Necla Duran Barış Parkı’nda, Dursunlu Halı Saha ve Yukarı Mahalle’de 5 farklı aşevi çalışması ile günlük 5 bin kişinin gıda ihtiyacı karşılanmıştır. 200. gün itibariyle aşevi faaliyeti Necla Duran Barış Parkı’nda hâlâ devam etmektedir. Su arıtma noktaları Yeşilpınar, Aşağıokçular ve Harbiye’de üç noktada kurulmuştur ve her biri günlük iki ton temiz su sağlamaktadır. Ayrıca farklı periyotlarla kentin diğer mahallelerine araçlarla şişelenmiş su dağıtımı yapılmaktadır. Çamaşırhaneler de üç ayrı noktada kurulmuş olup civar 11 mahallenin kullanımındadır. Günlük 28 yıkama ile bugüne kadar 400’ü aşkın farklı hanenin temiz çamaşır ihtiyacını karşılamıştır.

Şubat ayında Sevgi Parkı’nda kurulan ve gezici olarak pek çok mahalleye ulaşan revir çalışmalarının ardından, mart ayında da Aşağıokçular Mahallesi’nde sağlık evi kurulmuş, birinci basamak sağlık hizmetleri kamu tarafından karşılanıncaya kadar mahalle halkını bilgilendirmek ve temel desteklerde bulunmak üzere mayıs ayına kadar faaliyetini sürdürmüştür. Gönüllü sağlık emekçileri daha sonra da yıkımların yol açtığı asbestli toz sorunu ile ilgili bilgilendirme toplantıları yapıp, önlemsiz yıkımlara halkla birlikte müdahale etmiştir. Deprem sonrası yaşam alanları kısıtlanan ve hareketsiz bir hayata mahkum edilen bölge halkının sağlığı için spor faaliyetlerinin önemi tartışılmış ve gençler, çocuklar ve kadınlar için yürüyüşler, fitness, plates ve tekvando çalışmaları başlatılmıştır ve devam etmektedir. Yaşam Merkezleri’nde ayrıca yangın tehlikesine karşı ve ilaçlama vb. çevre sağlığı konusunda bilgilendirmeler, İşçi Filmleri Festivali, film gösterimleri, anma programları, çocuk şenlikleri düzenlenmiştir.

IX. SONUÇ

Geçim ve yaşam koşulları tahrip olmuş kent halkının barınma, sağlık, eğitim, ulaşım, elektrik, temiz kullanma ve içme suyu, sağlık beslenme, psikososyal destek gibi temel ihtiyaçları devlet tarafından nitelikli, parasız ve sürekliliği olan bir biçimde, kamusal bir hak olarak sağlanmalıdır.

Halk belirsizlik içinde kaderine terk edilmemeli, devlet kurumları tarafından sağlıklı ve eksiksiz biçimde bilgilendirilmeli, ihtiyaç ve sorunların tespitinde, yeniden inşa sürecinin yürütülmesi ve denetlenmesinde söz, yetki, karar sahibi olduğu mekanizmalar kurulmalıdır.

Hatay'ın sosyal, kültürel, ekolojik dokusunu tahrip eden politikalardan vazgeçilmeli, demografik yapıyı değiştirmeye, kültürel ve doğal mirası, yaşam ve tarım alanlarını rant projeleriyle ve siyasi hesaplarla tahrip etmeye yönelik adımlar durdurulmalıdır.

Hatay halkının sorunları 200. günde bütün yakıcılığı ile sürmekte, bu sorunlar çözülmeyi beklemekte, halk iradesinin sorunun ve çözümün belirlenmesinde ve yeniden inşa sürecinin yönetiminde en sağlıklı ve en gerçekçi adres olduğu görülmektedir.

Bu rapor görünmez kılınan ancak 200 gündür varlığını sürdüren hayati sorunların ve bunun nasıl çözülebileceğinin, yaşamın içinden somut verilerini sunarak hakikatin ortaya konması amacıyla hazırlanmıştır.

Hakikat resmi söylemin değil halkın ve yaşamın hakikatidir!

*Hatay'ı yeniden kuracağız!
Birbirimizi yalnız ve çaresiz bırakmayacağız!*